

י. ת. ברנר.

פירוק נ.

בחורף.

זהו שם הספור הראשון לגדול של ברנר. הספור הזה הוא הראשון בכמותו והאחרון במובן האמנותי. עוד ישנם בספור הזה מקומות אמנותיים, שהחוש היפה נהנה מהם ומתענג עליהם. אבל מכיר הנך, כי לא אלה היו כבר העיקר בשביל הסופר. אותה ההדמוניה ששררה בברנר בין האמן והאדם הנדעה - והשני נצתה האדם, האישיות הטה עם-נפתלי-נפשה, עם פרפוריה, יסוריה והתלבטותה, עם ה"שכול וכשלוך" שלה, יתסמו את המקום בדאש. נמאז, כאלו ברנר אומר אלינו בספוריו: איך זה? התחנך יצירה-זה, הפרט העברי, האדם החי עם נפשו הטה מובע בים של יסורים ועניים בלתי-אנושיים, ואתה תספד בעיני אמנות, בעבוד-הפרטים, בדאנה לעמי, לאמת אמנותית? אמת-החיים כל-כך צועקת ותובעת את עלבונה ואתה תסתפק באמת האמנותית?

ומה? ירד עברי שגדל בלי ילדות, הצטיין בכשרונו, עליו ונתחנך הנך פרוציהני, או כמו שחצא בעצמי אומר: "העובדות הבודדות הן שחורות וכבודת מצי. מלאכי-ילדותי מרחמים לפני ועיניהם דמעות דלילות, גדולות, ופניהם מיניקים ינון, שעמום, צער, צער עמוק ונוקב עד החלום, צער קרה סורג ברמש, צער עד אין קץ ותכלה, צעד עד סוף כל הירידה" (בחורף, 9-10). הילד העברי הזה כבד את כל מחדו הניגום של החנוך דניני הישן שבעמק: הישיבות, "הימים" על שלהן זו, והתגוללות בבתי-המדרש, "הקבוץ בקלויז", התעודות הנשיגות להשכלה כללית, הקריאה בחטיפה, הלימוד, וההמסה שבהציין ונמע - ורשיה חדשה של מלחמות פנימיות, יסורים המפרכים את הגוף הגפוש, הרגיש התלישה מן החיים וההכרה המרה, כי לא אלה הן תוצאות העבר שלהן "כן! עברי הוא עבר אפל, מפני שהוא שלי, יש איש כמותי, ואולם במדה ידועה לדי ים אני - אני, מפני שעמד כזה ליי ועבד ירמיהו פיירמן השליך אחרי ניו את כל הלמודים היבשים והמיצשים, שכלה עליהם את ילדותו תעודתו, ובצידיהם דחיים של בן-העמק השתקע בלמודי החלל. ומה אופית היא הצטרקות בעיני עצמו, כי הוא, הם ואלילה, אינו מאשים בלמודיו החדשים קרדום לחפור בל לברא לו מעמד בחיים. רצונו העיקרי הוא ללמוד דעת את החיים, את האנשים "לדואת איש".

אותו הגרעין, שהיה זרוע עמוק-עמוק בקרן-גשמתו: ההשתתפות בגורל האדם שלו, התפתח והן את פריו: גמשגשו הטבולים בין "האדם שלו" ובין עצמיותו הפרטית, לא השתתפות היתה כבר כאן, כי אם ודוי עצמו. מי שהיה אהד מה-מ-ח-נה, נעשה האחד בין המצאה: ברנר נעשה לסופר הבי-סופיק-טיבי בספרותנו הצעירה, וכל ספוריו הבאים יהיו רק חלקים שונים מתולדות ימי-חיו של המחבר בעצמו. לא רק מה שראה וסקר מן הצד, כי אם מה שעבר עליו בעצמו, מה שהיה הרגיש הוא בעצמו, את נפשו הוא - ינלה לנו, והוא ינלה בכל מערומה, בלי חמלה והגינה. ואין לך עסק יותר ביש מן המפול בגמש. כי ערבה-הרפה תדע לספר זאת בנסתר, דרואה ואינה נראה, וספורה דא מדאיב, מדאיב, סוער והומה. והפורה איננו דבור פשוט, כי אם התאוננות, צעקה, קינה מדה, הקינה שבדוי. הוא תספר לנו על-דבר "חורף". כי מה לה, לנפש הטה, כששם "בחורף", מוצעה לה, אביב, אילנות מלבבלים, תולדה ריזה ומקסימה, אם כאן בפנים, בפנימיותה, שורר החורף הקר והזועם! דחיים שם בחורף אכל, מאריה דאבדום! איך לא תצעק הגמש הזאת הדואבת, המרגישה, כי "החיים" הללו לא בשבילה נבראו, כי הם לוצר והיא לוצר? כי איך ועל דבר מה יספרו לנו אנשים פירמיהו פיירמן (הגבור הראשי של הספור), אם לא על-דבר הקרח שבתודת? ברנר האמן ילך אל פיירמן - האב, אל שאול-נציל המלמד. האב הזה ילחם כביכול, בעד המעמד הישן, אבל מלהמה זו אינה נובעת כבר ממעין ראמונה המדודה, מתוך אדיקת זכה, מפני ששלוס-נציל המלמד כבר חצוי הוא לשנים, אדי-קחתו ואמנותו לקיחת ומנמנות דק. הוא הלא היה חוזר ומשנן לבנו: "הי חזיר בשוק וקל בבית"; מחד ניסא ירוש מבנו שלא יסור מן "הדרך הישנה שיבד לו האדם", ומאידך ניסא יחפוץ שבנו "ידע לדבר גם עם עלמות בנמוס וכדבעי". שלום-נציל איננו טפוס של איש שלם: איננו ממודדי אור שבאבותינו, ולא מלחמי הדוד החדש, הוא איש חצוי, אבל אינו מרגיש בה ואינו סובל מאשניות הזאת שבטבעו. ומפני כך אין בספור הזה פרנדיה של פיירמן האדם, כי אם המתנדפה של ירמיהו פיירמן - הפן המבשר ומרגיש, המרגיש ומבל, מי הוא ירמיהו פיירמן? - מה טבעו

הוא, בן-העמק והציד-הספר, החפץ לדביר את החיים ואח עצמו... על-ידי הספר. אחת הוא, על פני איה ספר: יין או חדש. במלים חממות מחפש את הוסק החיים, יספול רעב, יתקים בדוחק, יקטף לו ספרים לרוב ויתעמק בהם. החיים הלא דורשים שלהם, - ימים אין חפץ בהם. ימי רגונות וקללה יבאנו למדות שאיפתו להיות "אדם שלם" ישאר נחשל עם אב-הדרך, תלוש ותולה באור. ירמיהו פיירמן מן עוזב את בית-הוריו והולך לחפש חיים אחרים. אבל כשנשתדל לחזור לתוך סביבתו החדשה, לתוך הסביבה של ה"אלה", המחפשים שירמיהו פיירמן דא סמלם, מה נראה שם? כשנתפוזן לדעת, למה הוא שואף האם, בכלל, שואף הוא לאיה דבר? מה הוא האדיאל של החיים ואם, בכלל, יש לו אדיאל ציין "לא! אין לירמיהו פיירמן שום אדיאל פוזר בחימו! האדיאל שלו הוא כיה מעורפל. הוא אינו נותן דר"ח לעצמו אדות שאיפתו, חפצו ורצונו. הוא בעצמו אומר: "רוח המסוכסך בקש, שואף חפצו לא יזה דבר, השתתף בלא-יודעים בצרת העולם הרע, העובר, המלא הבל ומחפה למשיח שיבא. מעולם לא הייתי שבע-רצון מעצמי, הרגשתי שלא כך צריך להיות, חשתי את הצורך לשנות, להחליף את החיים מהדש. הוא היה מחכה ל"איה דבר", מבלי שידע בעצמו מה הוא ירמיהו פיירמן הוא אחד מאנשי החורף החדש, שלא בצרו עדיין את מעבדת החיים, את הדרכים הישנות עזבו והרפיה עוד שים מצאו - ולעת-עתה הם עומדים על פדשת-הדרכים, וביני לבני ים בוד מתיאשים, היאש הוא בפבע של ירמיהו פיירמן, נבלע בקרבו. כי ירמיהו פיירמן הוא כבר הדמשך של "השואפים" של פדדש-שבסקי. נמדה השאימה בירמיהו פיירמן מתחיל היאש שואחי השאימה.

העדר הבסיס הזה הוא המרגדית שלי
ימדה פירמן המעיד בעצמו, הכליחי
הוא בנה, שאין לי שום תכלית, שאין אני
רצה בתכלית" (שם). והו המרגדית שלי
האינפלינטג העברי ליד העמק, עם נפשי
שנאשה, מן החיים הרצוצה.

האינפלינטג העברי, הגמטא שלו תחת
השפעת העמק - מצד אחד, והשפעת
האינפלינטג, הרומית - מצד שני -
משקיע את עצמו יחד מדי במחשבות
התודות, הוא אינו מסוגל לעשות פה,
יבבל, "מעשיר" מתגלים ממני נדנד ואי-
אמת, ימדה פירמן סעד על עצמו, כי
הוא, שעוד ביש ידוע וזה, נקפן
שגדיל, אינו נבד.

ימדה פירמן הוא, "נבד", רק
הרצונות, אבל רעיונו אנו יוצא לעולם
מן רוח אל הפועל, הוא מתיאש הוא
המפלטק ורק מתפלטק, מניד הוא אנגם,
כי החיים הדתפלטקות שנאיים הם זה לזה
יש, עתה אימלל אני בהברת ממני שאני
העשב" (שם), אבל הדגדה הזאת לא
השטה את אפים אף במשדה, הלכתי הזה
והברת אי-היכולת לתקן את הלכתי מדי-
ים לשנאה.

ימדה פירמן, האינפלינטג העברי,
בעל הגמש הלכתי המהדה, בא לעיר-
הפלך נ, נכנס לסביבה של צעירים מוד-
נים - ומה זרה ומאסה הוא בעיניו כל
הנשפיה הזאת, שאין לחכמה אלה שלדם,
שאין להם שום סדרות, שום חסין פחד,
ידיק פרוח מצלצלות, בלי שום תוכן
ואודה בחיים שודדות שם, ימדה פירמן
בניש את עצמו במביבה זו כאדם זה,
ממני שנמשו העדה מנישה בכל השמחות
הרצונות שבוים האלה, והיכונין
המקסימ הקיצוני, שבקיצונותו כן גם
שמועותו, שהכל בחור לו ומחוד לו, שכל
שאלות החיים נכללות אצלו רק בשתי
המלים, "כדוצאיה ומדליטרעמ", או
חור נכון: שאין לו בכל שום שאלה-
חיים; בירסיק, בעל הבשורן להתהרה,
שלו "לא יכרו מעודי, כאלו הוא סמל
השלמות"; כל אלה הדנטיסטים, הפרכי-
צבנים וכדומה - כל אלה אינם כי אב
שכלים שדומות, פרוות ריקות בלי שום
זיכר וערך, ופירמן קורא לבסוף קריאה
עוקפת זו, היוצאת מעמקי לב הדלי
ומדניש: "לא! לעולם לא אחליף אמיליו
אחד מספקותי בכל העבודה שאתם
עובדים ועתידים לעבוד" (שם). קריאה
זו, שיש בה כדי להרוס ולבטל עולמות
שלמים, מכונה היא כלפי כל אלה מתקני-
העולם שלנו, שתכונתם האופיית היא:
אי-הברת החיים, אי-היכולת להדניש את
החיים הממשיים, הדבור בא אצלם במקום
המעשה, הדבר על החיים ממלא מקום-
החיים, הם כלם נשארים מחוץ לחיים,
מביב לדם, ממביב לנקודת, אין חיים,
אין פבעיות גם בהתחללותם, ולא
בציהם: בכל נפרת והשתדלות לשצר את
השני.

בימדה פירמן, זה חילד הגדול של
העמק, אנו מצדים שוב את מושילה
המעוט שבמפור, "לשם"; במוטילה זה
תענע גם ימדה פירמן במקומו החדש.
הוא יעוזב את בית הודיו בשביל העולם
הגדול, ובעולם הגדול הזה, אכיל והאיש
והמפקות, יכסוף לשוב בחורה, "לשם"
לכיתה-הוריו, הוא ישאל מעצמו דין-אחשבין
על כל חיוני, "מה הפצתי? מה מחמצי לא
נתמלא? מה היה יכול להיות ולא היה?
מה אני, האכזר, הוצה מעצמי?" (שם) -
העקידה-הדרישה זו תראה אכזרית, אינמה
ומרת, תשובה לא יקבל, הלא זאת היא
המרגדית של ימדה פירמן: חסרה לי
הידיעה דברורה מה הוא חמצו, מה חסר
לו, "מה היה יכול להיות ולא היה, מה
נצטו ונמה יוכל להשלים את גרעונו,

ושם, בבית-הוריו, התפתח בו רק אפטיה
נמורה, והברה שאין לו מקום בחיים; כל
היותו תעורר בו בעצמו רגש של אישמה
ותעוב, וימדה פירמן, האינפלינטג
העברי, ילידי-העמק, שיש שם רק, אנשים-
צללים, מחזות טרום, ומעות נסתרות
ואמדות" (שם) והגמטא, מאידך ניסא,
בכביבה של הווי-הרץ ומבלי-עולם שבעי-
הפלך, ישאר קציץ-גנפים וקרח עולמים
יכסה את קירות לבו.

ש. הזמלסקי.